

הישיבה השלוש-מאות-ושלושים-ואחת של הכנסת השתים-עשרה

יום שני, ו' בחשוון התשנ"ב (14 באוקטובר 1991)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. דברים לזכרו של חבר הכנסת לשעבר יצחק גולן, וזכרונו לברכה

שמה למפלגה הליברלית העצמאית. במרוצת הזמן היה חבר בוועדות הכלכלה, העבודה, הכספים והכנסת.

יצחק גולן, חבר קיבוץ אושא, יובא למנוחות עולמים בקיבוצו מחתיים, ביום רביעי, בשעה 15:00. יהי זכרו ברוך.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)
נא לשבת.

היו"ר ג' גדות:
חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת מליאת הכנסת. כרוכים הבאים.

חברי הכנסת, אנא, לקום. הבוקר הלך לעולמו יצחק גולן, שכיחן כחבר הכנסת מהכנסת הרביעית עד השמינית. יצחק גולן ייצג בכנסת את המפלגה הפרוגרסיבית, שלימים הוסב

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

חוק ניירות ערך (תיקון — תוכנה ייצוגית), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת חיים קופמן; הצעת חוק הריבית לייצור חקלאי, התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת א' כ"ץ-עוז וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק לחיקוק דברי המלך במועצה על ארץ-ישראל (בתידין מוסלמיים דתיים), התשנ"ב — 1991, מאת חברת הכנסת שולמית אלוני; הצעת חוק שירות לאומי (תיקון — קביעת מועד להפעלת החוק), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת אברהם פורז; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תגמול בעד שירות מילואים חד-יומי), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת אמנון רובינשטיין; הצעת חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון — שבע עבודה), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת ישראל קיסר; הצעת חוק-יסוד: נשיא המדינה (תיקון — זילות הנשיא), מאת חבר הכנסת מיכאל בריזר; הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון — הרכב הוועדה למינוי שופטים), מאת חבר הכנסת שבח וייס; הצעת חוק-יסוד: הממשלה, מאת חבר הכנסת מיכאל בריזר; הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון — רוכשי מניות), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת אברהם שוחט.

היו"ר ג' גדות:
אני מודה למוכיר הכנסת.

היו"ר ג' גדות:
הודעה למוכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת — הצעת חוק גנים לאומיים, שמורות טבע ואתרי לאום (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1991, מטעם חברת הכנסת עדנה סולודר.

לדיון מוקדם — הצעת חוק שכר מינימום (תיקון — עובדי קבלן), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת יאיר צבן; הצעת חוק לעידוד מחקר ופיתוח בחקלאות, התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת א' כ"ץ-עוז וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק הבזק (תיקון — איסור פרסומת), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת מיכאל בריזר; הצעת חוק מים שוליים (עידוד השימוש), התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת א' כ"ץ-עוז וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק התפזרות הכנסת השתים-עשרה, התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת גרשון שפט; הצעת חוק התפזרות הכנסת השתים-עשרה, התשנ"ב — 1991, מאת חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז; הצעת

ג. שאילתות ותשובות

כמה היתרים לנשיאת אישה שנייה ניתנים בשנה במדינת ישראל במגזר היהודי?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת בורג, במשך שלוש השנים האחרונות, שבהן מכהן כבוד הראשון-לציון, הרב הראשי לישראל הרב מרדכי אליהו שליט"א כנשיא בתי-הדין

היו"ר ג' גדות:
הנושא הבא שעל סדר-יומנו: שאילתות ותשובות. השר לענייני דתות ישיב על שאילתא מס' 3922.

3922. היתרים לנשיאת אשה שנייה

חבר הכנסת א' בורג שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ב בתמוז התשנ"א (4 ביולי 1991):

שאלה שנייה: ציטטת את חוק הרבנות הראשית. היטבת לצטט, שהרבנות נותנת חוות דעת לשואלים בעצתה. האם מי שהיה אמור להחליט אם הוא מסגיר או לא מסגיר, או אמור לבצע את ההסגרה של הווג מנינג, או כל הסגרה אחרת, שאל בעצתה של הרבנות הראשית כדי שהיא תפסוק פסק-הלכה בעניין הזה?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת צבן, יש פסק-דין של בית-המשפט העליון בישראל, לפי מיטב זיכרוני שמו: ראובן בילט נגד הרב הראשי, שבו עלתה השאלה הזאת כפי שהיא. אני מניח שפסק-הדין הזה מוכר לך, חבר הכנסת יאיר צבן. שם השאלה היתה: מה הם גבולות סמכותו של רב בישראל להחליט, להציע או ליעץ, בעניינים שונים, האם יש גבולות מוגדרים? נאמר שם, על-ידי שופט בית-המשפט העליון לשעבר, מכובדנו השופט קיסטר, כי אין למעשה הגבלה או גבול לסמכותו של רב, במסגרתה של ההלכה, להשיב לשואליו דבר, מפני שמה שהוא עונה הוא תשובה שבהלכה. מעצם מהותו של העניין, פירוש הדבר שהוא כאילו אומר: זאת דעתי, וזאת דעת תורה. הוא איננו כופה את דעתו, אין חובה לקיים את רצונו, אין הוא רואה את דבריו או את חוות דעתו כפסק-הלכה מחייב. אין צורך שהוא יראה את זה כך. הוא נותן חוות-דעת. הראיה, ששני רבנים שונים יכולים לתת על אותה שאלה שתי חוות-דעת סותרות. זה קורה גם בבית-המשפט העליון. אבל אני מדבר על רבנים. רבנים אינם יושבים בתפקיד שיפוטי, אלא בתפקיד — נקרא לעניין זה — דתירותני-מינהל.

הרבנות הראשית ומועצת הרבנות הראשית, במיוחד לעניין זה, איננה מוסד פסיקתי, איננה מוסד שיפוטי, כמו בית-הדין הרבני הגדול לערעורים. מועצת הרבנות הראשית היא מועצה ליעוץ בענייני הלכה. כך, למשל, פנתה אליה בעבר המפלגה הדתית-לאומית בשאלה, להיכנס לממשלה כזו, או שלא להיכנס, לעשות כך או שלא לעשות כך. מועצת הרבנות הראשית לישראל ושני הרבנים הראשיים בראשה הם למעשה מוסד ליעוץ הלכתי פשוט כמשמעו: היינו, אין לדבריהם — ואין כל כוונה שתהא לדבריהם — משמעות פסיקתית מחייבת. זה איננו מעבר לחוות-דעת.

זה היה נכון אילו הזכירו את העניין עצמו, או אילו התערבו ממש בפסיקת בית-המשפט העליון — למעשה, מה שהם אמרו: שאלת מה אומרת ההלכה בסוגיה כזו, זה מה שהיא אומרת. זה במקום לומר לך: פתח אנציקלופדיה הלכתית זו וראה רמב"ם פרק זה וזה הלכה זו וזו. אבל העובדה שלא הזכירו את העניין, העובדה שלא התייחסו במישרין, עושה את דבריהם לחוות-דעת עניינית, שהיא טובה לא למקרה קונקרטי זה דווקא: לכל שאלה דומה שתעלה בעתיד, התשובה שניתנה על-ידי מועצת הרבנות מהווה את חוות-דעתה של ההלכה כפי שהיא הובנה על-ידי חברי מועצת הרבנות הראשית.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני שומע — — —

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת צבן על השאלה ולכבוד השר על התשובה.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לכולם.

הגדול, מאז ניסן התשמ"ח עד מנחם-אב התשנ"א, ניתנו במדינת ישראל 40- איש אישורי היתר לשאת אשה שנייה.

יוצא מכך, שבממוצע ניתנים בסקטור היהודי כ-14 היתרים בשנה לשאת אשה שנייה.

3992. פרסום דעת-תורה בעניין הסגרת

יהודים למשפט נוכרים

חבר הכנסת י' צבן שאל את השר לענייני דתות ביום י"ב באב התשנ"א (23 ביולי 1991):

בעיתוני סוף השבוע (5 ביולי 1991) פורסמה מודעה מטעם הרבנות הראשית, ובה נקבע, כי "לפי דעת תורה קיים איסור חמור ביותר להסגיר יהודי למשפט נוכרי".

המודעה פורסמה בה בעת שבבית-המשפט העליון תלוי ועומד ערעור של בני הווג מנינג על החלטת בית-המשפט המחוזי לדחות את ערעורם בדבר הסגרתם לארצות-הברית.

ברצוני לשאול:

1. האם אין בפרסום מודעה זאת משום חריגה מסמכות מועצת הרבנות הראשית?

2. האם אין בפרסום המודעה משום פגיעה בעקרון הסוביידיצה?

3. האם אין חשש שיש בצעד זה ערעור של שלטון החוק שעה שמעמידים את עמדת ההלכה (כהבחנתם של הרבנים הראשיים) בניגוד מוחלט לחוק ההסגרה, התשי"ב — 1954?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

1. פרסום מודעה זאת וכל הדומה לה נתון לסמכותה של מועצת הרבנות הראשית, המעוגנת בסעיף (12) לחוק הרבנות הראשית לישראל, התש"ם — 1980. לפי סעיף זה, מסמכותה של המועצה לתת "תשובות וחוות דעת בענייני הלכה לשואלים בעצתה". סמכות זו אף אושרה על-ידי בית-המשפט העליון שנים רבות לפני עיגונה בחקיקה, בבג"ץ 291/74, פסקי-דין כ"ט (1), עמ' 98.

2. לפי המידע שבידי, לא התייחסה המודעה מפורשת לעניין החלוי ועומד בפני בית-המשפט, אלא הביעה את עקרון ההלכה מדורי דורות בעניין הסגרת יהודים למשפט נוכרים.

3. שלטון החוק עומד איתן במדינת ישראל, ואין כל חשש שבצעד חוקי זה או אחר, כגון הפגנות אזרחים ואנשי ציבור הנעשות במסגרת החוק, הוא יעורער. להיפך, ניסיון להשתק הבעות דעה לגיטימיות יש סכנת ערעור שלטון החוק וחופש הדיבור במדינת ישראל.

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לכבוד השר. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר לענייני דתות, שמעתי את התשובה והתקשיתי להאמין שאדוני שומעות את החשובה הזאת.

אני שואל: כאשר מועצת הרבנות הראשית, בעיצומו של הדיון בעניינם של הווג מנינג, בשאלת הסגרתם, מפרסמת הודעה, שאומנם לא מזכירה את השם מנינג, אלא רק קובעת פסק-הלכה, שבאופן כללי אין להסגיר, האם אין בכך פגיעה בעיקרון של סוביידיצה?

ד. הודעת ראש הממשלה על פעולות הממשלה *

עמנואל יוסמן (העבודה):
איצטדיון טדי קולק.

היו"ר ג' גדות:
איצטדיון טדי קולק. בבקשה, חבר הכנסת שחל.

משה שחל (העבודה):
הממשלה אומרת, שהיא לא תנהל משא-ומתן עם פלשתינים תושבי ירושלים בגלל שם של מועמר בתשובה לבייקר — — —

חבר הכנסת אוריאל לין, אני מבקש, באמת.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת שחל, לא, אומנם היית סגן יושב-ראש הכנסת ואומנם אתה מורגל בשכאלה, אבל זה תפקידי.

משה שחל (העבודה):
אני מבקש ממך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ג' גדות:
לא, זה תפקידי. את הפרנסה שלי לא תיקח; לא.

משה שחל (העבודה):
חלילה.

משה שחל (העבודה):

ממשלת האחדות הלאומית התפרקה בגלל העדר נכונות להשיב בחיוב על שאלות בייקר, כאשר אחת השאלות היתה — האם יצורף למשלחת הפלשתינית ערבי פלשתיני, שיש לו כתובת מחוץ לירושלים, אבל יש לו משרד בירושלים? היום מתקיים דו-שיח גלוי למעשה עם אש"ף, ויגיד ראש הממשלה מה שהוא רוצה. העניין אפילו איננו מוסתר. בייקר מקיים את השיחות במזרח-ירושלים עם תושבי מזרח-ירושלים ערבים בגלוי. ברור לכול את מי הם שואלים וממי הם מבקשים לקבל אישור, והממשלה הזאת יושבת ומשחקת ב"נדמה לי".

ואני שואל את עצמי לפעמים: לאן זה מוביל? ואין לי מנוס אלא להגיע למסקנה: שמיר מצפה ומחכה לאותו אירוע שיביא להפסקת השיחות. אם הוא יאלץ להגיע לוועידה, הוא יגיע אליה על כורחו, כי הוא לא התכוון כלל להגיע למצב הזה. הוא לא האמין בכלל, שהערבים יסכימו להצעות שהציעו. והנה קרה דבר הפוך — הערבים משחקים את תפקידם בצורה הרבה יותר נכונה. הם באים לוועידה הזאת מאוחדים. הם מוכנים לבלוע הרבה דברים, והם נתנו תשובה חיובית. ממשלת ישראל הנוכחית מוכנה לעומת זאת, למשא-ומתן.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אמרתי שאני מתהלך במצב רוח קשה. לצערי הרב, אני אינני מאמין שהתכונה היא הדבר שמנחם עמים במשברים כאשר יש מיתוסים לאומיים. והעם הזה ידוע במחלוקת וכוויכוח בתוכו.

לצערי הרב, אני רואה לנגד עיני את ישראל במסלול של התנגשות בלתי נמנעת. להערכתי, במצב הנתון, אין סיכוי שהממשלה הזאת תגיע לתהליך שלום. האלטרנטיבה שלו תהיה התנגשות חוזרת בתוך פרק זמן קצר.

אני טענתי לפני שנה, לאחר פלישת עירק לכוויית, שלנשיא סדאם חוסיין יש אופציה לייצר נשק גרעיני בתוך חודשיים עד שישה חודשים. אני מצטער לקבוע שצדקתי יותר מכל ההערכות שהיו מכל מיני גורמים. אני יודע שרבים בארצות-הברית מקרב המומחים העוסקים בנושא הגרעין

היו"ר ג' גדות:

אנו עוברים לסעיף הבא שעל סדר-יומנו, והרי הוא סעיף ב' — הודעת ראש הממשלה על פעולות הממשלה — גמר הדין. עומדים לפנינו שני נואמים: הראשון הוא חבר הכנסת משה שחל, והשנייה היא חברת הכנסת שרה דורון. שתסיים את הדין בנושא זה. אני קורא אל הדוכן את חבר הכנסת משה שחל. בבקשה.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין זה סוד שאני, בסיעתי, לא גרסתי את הצעת האי-אמון, ואני לא גרסתי את הצעת האי-אמון לא מסיבה טקטית מפלגתית, או פוליטית, אלא מפני שזה חודשים מתהלך אני בתחושה קשה מאוד של ראגה, לעתים עד כדי כך שאני שואל את עצמי, האם החזות הפסימית הזאת שבה אני רואה את האירועים היא אישית, והיכן העיניים והאוזניים של אותם חברים בכל חלקי הבית, בלי יוצא מן הכלל, שיבואו ויכירו כעובדה, כי ישראל נמצאת אולי באחת התקופות הקשות ביותר שלה?

אדוני היושב-ראש, צריך לקבוע מראש, כי הממשלה קיבלה את התוכנית המדינית שהיא התוותה אותה. למעשה קבעה הממשלה קביעה, שהיא מעוניינת בדיון מדיני על בסיס דו-מסלולי, שהיא רוצה לקיים משא-ומתן לא רק בשאלה אחת, בשאלה הפלשתינית על בסיס — — —

היו"ר ג' גדות:

סליחה. חברי הכנסת, אני מבקש להפסיק את השיחות. חבר הכנסת שוחט, מותר לי לעשות לך הכרה עם הדובר עכשיו אבל הדוכן?

אברהם שוחט (העבודה):
אני מכיר אותו.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת שחל נמנה עם אנשי מפלגתך. אני משוכנע שאתה מעוניין לשמוע את מה שהוא אומר. בבקשה, חבר הכנסת שחל.

משה שחל (העבודה):

הממשלה השיגה למעשה את מה שהיא ביקשה, את הוועידה הבין-לאומית. היא הסכימה לה על בסיס מסוים, והבסיס הביא לכך, שישאל מתייצבת היום מול חזית ערבית מאוחדת, שלה תהינה תביעות בכל החזיתות, בלי יוצאת מן הכלל. על בסיס תנאים שבהם ישראל חייבת להשיב ולשבת על יד השולחן, ואין מנוס מלהגיע למסקנה, שהממשלה וראש הממשלה, לאמיתו של דבר לא האמינו ולא חשבו, שתבוא תשובה חיובית על ההצעות האלה שהם עצמם הציעו. ואין מנוס מלהגיע למסקנה, כי הממשלה, לאחר שארצות-הברית קיבלה עקרונית את התפיסה שהיא הציגה, אין לה למעשה דרך ומדיניות של ניהול המשא-ומתן הזה.

הממשלה התפרקה בפועל מאותם נכסים שהיא דיברה עליהם. בפועל מתקיים משא-ומתן בניגוד לתנאים שהיא הציגה. לא רק היום אלא גם בממשלת האחדות הלאומית. אין ילד שאינו יודע — — —

היו"ר ג' גדות:

סליחה. האם מותר לבקש מהשלישייה הירושלמית להפסיק את השיחות? יש איוז תחושה, חבר הכנסת יוסמן, שאפילו באיצטדיון מלחה יש יותר שקט לפעמים מאשר כאן.

אל-אסד, הוא הבין שאנחנו מצויים בעולם חד-מעצמתי והוא מרוויח בלי להשקיע כלום. הוא יוצא טוב בכל מקרה — אם יהיה משא-ומתן הוא יוצא טוב, ואם לא יהיה משא-ומתן הוא יוצא טוב.

ממשלת ישראל הנוכחית, ולצערי גם הכנסת, אינן מתעלות לבעיות התקופה ואינן מבינות שמצב של ישראל בלי תוכנית — כי לליכוד אין תוכנית, אין אלטרנטיבה — עלול להביא למצב שהצעות המערך, הצעות מפלגת העבודה כבר לא תהיינה מקובלות, ואז נחיה אנחנו בלי ביטחון, בלי גבולות ביטחון, עם ארצות-הברית עוינת; דרך אגב גם ניתצנו את המיתוס של הלוכי היהודי בה עלי-ידי אותה ממשלה.

פניית היום איננה להציע היום אי-אמן. אני לא שמח על כך. אני לא רוצה את הממשלה כי אני חושב שהיא לא טובה, אני חושב שהיא פגעה כמעט בכל תחום — בכלכלה, בחברה; היא יצרה עימותים, ניכור, בחלוקה בתוך העם. אבל אני מוכן להגיד, שאם הממשלה הזאת מתכוונת באמת ובתמים לקיים משא-ומתן לשלום — ניתן לה את האפשרות.

מה שקרה בשבוע האחרון מביא אותי למסקנה, שאפילו תחילת התהליך הממשלה איננה מסוגלת ללכת, ומסיבה אחת: היא מעולם לא חשבה, היא לא הכינה מדיניות. לא לראש הממשלה ולא לחברי הממשלה יש מושג מה הן ההצעות המדיניות שהם עצמם הציעו. הם נפלו למלכודת מפני שהם הניחו הנחה מוטעית.

במצב כזה, כאשר למעשה אין אלוהים, אין מחשבה, אין לך בכלל שום תפיסת עולם, הכול עלול לקרוס וישראל תימצא גם בלי ביטחון וגם כפויה להגיע להסדר.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת משה שחל. רשות הדיבור לחברת הכנסת שרה דורון, אחרונת הנואמים בנושא זה. בבקשה.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה להביע הסכמה עם קודמי בפתח דבריו הוא אמר, שהתנגד להגשת הצעת האי-אמן בעיתיה הזו. אני רוצה לומר, שקיוויתי עד לרגע זה, כששמעתי שיש ישיבה של סיעת המערך, שהאחריות הציבורית תגבר על התסכול, ושהחרדה לביטחון המדינה תגבר על יצר השלטון.

שמעון שטרית (העבודה):

תראו מה שקרה בסילואן.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת שטרית, החילות במסכת שאינה מקובלת עלי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חיים רמון (העבודה):

את בשלטון, למה את מטיפה מוסר? אתם יום יום עושים פרובוקציה. אפילו אדוני היושב-ראש צריך להעיר לה.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת חיים רמון, אתה מבקש שאלה ברשות?

חיים רמון (העבודה):

כן, אני מבקש.

היו"ר ג' גדות:

תן לי רגע לשאול גם את היתר. חבר הכנסת רן כהן, אתה מבקש שאלה ברשות?

כאים אלי לשאול אותי מדוע ולמה ישראל לא היתה מודעת לכך. העובדות מוכיחות היום שהיינו קרובים הרבה יותר מאשר ידענו לאפשרות לא רק של נשק גרעיני, אלא אפילו של נשק מתוחכם יותר מזה.

אני בדעה שהמורח התיכון יגיע לאופציה גרעינית עד סוף העשור הזה, ושהתנגשות, אם חלילה תהיה, היא תהיה עם נשק לא-קונבנציונלי. אני שואל את עצמי, את הממשלה הנוכחית, את כולנו, ללא יוצא מן הכלל, היכן המחשבה, לאן אנחנו הולכים, לאיזה יעד אנחנו מגיעים?

יש איזה תהליך מדהים בממשלה. אינני רוצה לומר שתפקודי הממשלות הקודמות היו יעילים וטובים יותר, אבל היתה איוו נימה של אחריות.

רבותי, אני מציע לכם שלא לזלזל, יושבים פה חברים — אמת וכל האמת, בלי ממשלת האחדות בשנת 1984 לא היה אפשר להוציא את צה"ל מלבנון. הליכוד לבד לא היה עושה זאת. בלי ממשלת האחדות ובלי חלקנו בה לא היה אפשר להתגבר על האינפלציה של 500%. אני רואה לנגד עיני — זאת ממשלה שלי, גם אם אני מתנגד לה — ממשלה מבולבלת שאין לה כלל תוכנית או מדיניות. במה היא עוסקת?

יגאל הורביץ (הליכוד):

למה עזבת אותה?

משה שחל (העבודה):

אולי עשינו שגיאה, יכול להיות, חבר הכנסת יגאל הורביץ, הרי העניין איננו בהתחשבות אתי, תאמין לי, הדבר הוא מעבר לשאלה המפלגתית והפוליטית.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אם זה נכון, למה עזבתם?

משה שחל (העבודה):

עזבונו, לפחות לגבי דירי, מפני שאני חשבתי שהעיוורון שהביא לתשובה השלילית בקשר לשאלות של בייקר היה משנה. חשבתי שהולך לקרות מה שקורה היום, שהמסלול והמעגל הבא של המשא-ומתן יהיה קשה יותר מהקודם. אני חושב שהתוכנית שהממשלה מציעה גרועה לאין ערוך מזאת של ההצעה המדינית שהיתה במאי 1989. אני חושש מאוד שלאן שאתם הולכים ומובילים את העם — אנחנו הולכים להתרסקות תוך ויכוח פנימי בתוך העם הזה, ישיבא אותו, חס וחלילה, למצב שבו יהודי מרים יד על יהודי אחר.

רבותי חברי הכנסת, מה תגובתה של הממשלה, במה היא עוסקת? היא עוסקת — בכל פעם שהיא שרויה במצוקה — בהיסטוריה, עם פרובוקציה של איוו התנחלות, כאשר חלק ממנה אומר בגלוי שמטרתו להביא להפסקת המשא-ומתן, כדי שלא יהיה תהליך שלום. לפחות את אלה אני מכבד. אני מבית על השר אריק שרון, אני חושב שהוא גנון יותר מחבריו ומראש הממשלה. הוא אומר בגלוי שהוא איננו רוצה תהליך מדיני ושהוא יטרף אותו. מה קורה לגבי האחרים? אומרים שחבר הכנסת מיכאל איתן תידע את שר המשפטים, והוא הניח הנחה — כנראה גם נכונה — שראש הממשלה יודע מה עומד לקרות בכפר-השילוח. אני שואל את עצמי, מה היתה התועלת, למי זה הביא איזה דבר, גם לשיטתכם, ואינני מבין.

אומר בגילוי-לב — ואני רוצה לסיים, אדוני היושב-ראש — אין מנוס מלומר את האמת. לא יהיה תהליך שלום בלי פשרה טריטוריאלית. לא תהיה אפשרות להגיע לשלום בלי שטחים תמורת שלום. אין מנוס ממסקנה, שאנחנו מגיעים למצב חדש בעולם. היחיד והראשון שהסיק מסקנה היה חאפז

שרה דורון (הליכוד):
בסוף דברי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ג' גדות:

אני אוסר עליך קריאות שלא ברשות. חבר הכנסת שטרית, איבדת את זכותך לרשות. רק חבר הכנסת רמון נותר עם הרשות, שתינתן לו בסוף דבריה של חברת הכנסת דורון.

חיים רמון (העבודה):

אם עד אז לא אאבד אותה.

שרה דורון (הליכוד):

זכותה, לפעמים גם חובתה, של אופוזיציה להגיש הצעת אי-אמון, אבל לא כתרגיל של פרסום ורדיפה אחרי כותרת שאין מאחוריה ולא כלום.

מה הוא העיתי שהאופוזיציה מצאה לנכון להגיש אי-אמון בממשלת ישראל ערב כבואו של מזכיר המדינה מר בייקר לירושלים — אני מצטטת את ה"ניו יורק טיימס", האומר שאילו נתנו לארמיניסטרציה לפעול על-פי דרכה, היתה ישראל מאבדת את ירושלים כבירתה והיו דוחפים אותה חזרה לגבולות טרום 1967, ואז היא היתה טרף קל, 10 מילין מן הים, לכל אויבה. זהו העיתי שהאופוזיציה הלא-ליובלית בחרה להגיש אי-אמון בממשלת ישראל.

מהו העיתי? כשאנחנו קוראים על אוניות עמוסות טילי "סקאר" ונשק מתוחכם, העושות את דרכן לסוריה, שהיא השותפה והפרטנר שלנו כשיחות השלום, זה העיתי, חברי ממפלגת העבודה? כשאנחנו נאלצים — לפי הדיווחים בעיתונים — לסיר בשמי עירק כדי להבטיח את ביטחונם של חושבי ישראל, כבר שכחנו שישבנו בחדרים האטומים ונתבקשנו בתחוננים על-ידי הידידים האמריקנים שלא לפעול, אז זה העיתי שמפלגת העבודה בחרה להגיש אי-אמון לממשלת ישראל, כשסוריה מודיעה קבל עם ועדה, ואיננה מכחישה, שפניה לא לשלום כי אם רק להחזרת הגולן; כשלא מדובר על הסכמי שלום, מכאן היתה צריכה לצאת קריאה לא רק על אותו נושא נדוש שאתם חוזרים וחוזרים עליו, נגד התנחלויות — ועוד אחזור לנושא ההתנחלויות — הקריאה שהיתה צריכה לצאת מכאן היא נגד רכישת הנשק הענקית במדינות השכנות ובמדינות הערביות האחרות, במקום לבוא ולומר במלוכר: אל תספקו נשק למדינות עוינות; אתם מדברים על שלום, ועם זאת מתכוננים למלחמה ולהשמדתה של ישראל — מה אנחנו שומעים? אנחנו שומעים רק את המלים "הפסקת ההתנחלויות".

רבותי חברי הכנסת, המאבק איננו על התנחלויות. המאבק הוא עכשיו נגד העלייה, ואם בעבר איימו כשד הדמוגרפי ואמרו שאנחנו נהיה כאן מיעוט, עכשיו הערבים מפחדים ממיליון נוסף של יהודים — הלוואי שיבואו, ויבואו גם למעלה מזה.

אלי דיין (העבודה):

אז למה אתם עושים פרובוקציות?

שרה דורון (הליכוד):

את הפרובוקציות אתם יוצרים.

אלי דיין (העבודה):

שרה דורון (הליכוד):

סליחה, האם זה ברשות או כלי רשות?

היו"ר ג' גדות:

חברת הכנסת דורון, את הזמנת את קריאת הביניים. אני קורא לך לא להזמין ולא לספק אותן.

שרה דורון (הליכוד):

אשתדל, אדוני היושב-ראש.

התנחלויות היו, וטוב שהיו, גם בתקופה שבה המערך שלט, גם בתקופה של ממשלת האחדות. ואין כל סיבה מוסרית, שבעולם להפסיק אותן עכשיו, רק משום שמפלגת העבודה, בתרגיל זה או אחר, פרשה מן הממשלה.

המאבק הוא עכשיו על העלייה. המאבק הוא על אמצעים, כדי שנוכל לקלוט את העלייה. כאן עמד יושב-ראש מפלגת העבודה, ובפתוס ובדמגוגיה האשים אותנו בקליטה לא-טובה. אבל, אדוני ראש האופוזיציה, מי תכנן קליטה ל-30,000? החזון, המעוף של ראש האופוזיציה: הוא צפה 30,000 עולים, וכך הוא תכנן, כך הוא כנה בתים ויצר מקומות עבודה. זה המעוף ואלה התוצאות.

היו"ר ג' גדות:

סליחה, חברי הכנסת, יש כמה חברים מהליכוד שפשוט מפריעים ליושב-ראש הסיעה שלהם לשאת את דברה. חברי הכנסת, אנא.

שרה דורון (הליכוד):

מדינת ישראל, ללא הבדל מפלגתי, עומדת כאחת משעותיה הקשות, באחד ממאבקי הקשים, וכשם שטילי "סקאר" שנחתו כאן לא הבחינו בין מערך, ליכוד ומפלגות אחרות, כך גם הביטחון בעתיד וכל מה שאנחנו כאן נשמור למען העתיד הזה ולמען הביטחון איננו מותנה בהשקפה פוליטית. וזאת השעה שבה מפלגת העבודה היתה צריכה להתעלות מעבר לצרות-עין מפלגתית.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, אני מבקש להפסיק את השיחות.

שרה דורון (הליכוד):

יש לי הרושם שחברי מההרים להצביע אמן בממשלה, לכן אקצר בדברי. כי אני משוכנעת שרוב יושבי הבית, גם אלה שלא ירימו יד בעד הבעת אמן, רוחשים אמן לממשלה הזאת ורוצים בהמשך קיומה. אבל לא בדמגוגיה, חברי ממפלגת העבודה, חיושע מדינת ישראל, והייתי מצפה היום לקריאה מלוכדת לאומות המאוחדות למחוק את ההחלטה הנפשעת של השוואת הציונות לגזענות. כך היינו צריכים להופיע בפתיחת המושב הזה של הכנסת, לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציעה להביע אמן בממשלה ואי-אמן באופוזיציה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחברת הכנסת שרה דורון, חברי הכנסת, אנו עוברים להצעות סיכום ולאחר מכן להצבעה על הצעת האי-אמון ועל הצעות הסיכום, ראשונה תוכב בפנינו הצעת הסיכום לדיון על הודעת ראש הממשלה על פעולות הממשלה מטעם סיעות הליכוד, מפד"ל, ש"ס, אגודת ישראל, התנועה לקידום הרעיון הציוני, התחיה, צומת, מולדת, דגל התורה, גאולת ישראל, מוריה ואחדות למען השלום והעלייה. יביא את הצעת הסיכום חבר הכנסת יהושע מצא. בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להביא את

2. הכנסת קוראת לממשלה להודיע על נכונותה להשתתף בוועידת השלום המוצעת ללא שום תנאים מוקדמים ולהפסיק כל התערבות בקביעת נציגי הפלשתינים.

3. השלום הצודק והיציב יושג במשאומתן בין כל הצדדים לסכסוך, לרבות אש"ף, ועל בסיס החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338, המדברות על נסיגה מכל השטחים שנכבשו ביוני 1967, ועל בסיס כיבוד זכויות שני העמים, הישראלי והפלשתיני, להגדרה עצמית במסגרת שתי מדינות, ישראל ופלשתינ, זו בצד זו.

4. הכנסת מגנה את הקמת ההתנחלויות החדשות בסילוואן ובמקומות אחרים בשטחים הכבושים, המהוות מכשול לשלום, וקוראת לממשלה לפנות התנחלויות אלה ולהימנע מהקמת התנחלויות נוספות בעתיד.

5. הכנסת קוראת לממשלה לנקוט צעדים מידיים להתמודדות עם התגברות האבטלה על-ידי יצירת מקומות תעסוקה, במיוחד בערי הפיתוח ובכפרים הערכיים. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחברת הכנסת גוֹרֵנסקי.

חברי הכנסת, לסדר ההצבעה: ראשית אנחנו נצביע על הצעת האי-אמון, לאחר מכן — אני מזכיר לחברי הכנסת — יש להישאר כדי להצביע על הצעות הסיכום השונות של הסיעות השונות. אם כן, יש קבוצת חברי כנסת מסיעת המערך שביקשו הצבעה אישית.

חיים רמון (העבודה):

לא רק סיעת המערך, גם שינוי.

היו"ר ג' גדות:

אכן, לא רק מסיעת המערך, אלא שבדרך שלכם היה כתוב "סיעת המערך". הטעות היא שלכם, לא שלי.

אם כן, אנחנו עוברים להצבעה, וההצבעה תהיה על הודעת ראש הממשלה על פעולות הממשלה. מי בעד הודעת ראש הממשלה?

חיים רמון (העבודה):

קודם: מי בעד הצעת האי-אמון. לאחר מכן נצביע על ההודעות.

היו"ר ג' גדות:

אם כן, נצביע מי בעד הצעת האי-אמון ומי נגדה. כלומר, אני שב ואומר: מי שמצביע בעד, מצביע לאמיתו של דבר נגד.

חיים רמון (העבודה):

לא. מצביע בעד.

היו"ר ג' גדות:

ההצבעה היא אישית. מזכיר הכנסת, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

חושבים שהממשלה תיפול? מה הפטנט הזה של הצבעה אישית?

רענן כהן (העבודה):

זה חדש בשבילך?

היו"ר ג' גדות:

אני מזכיר לחברי הכנסת שכעת ההצבעה אין מסיחין.

הצעת הסיכום לדיון בהודעת ראש הממשלה על פעולות הממשלה מטעם הסיעות הליכוד, מפד"ל, ש"ס, אגודת ישראל, התנועה לקידום הרעיון הציוני, התחיה, צומת, מולדת, דגל התורה, גאולת ישראל, מוריה ואחדות למען השלום והעלייה.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

מי זה גאולת ישראל?

יהושע מצא (הליכוד):

אלה שהשאירו אתכם באופוזיציה.

הכנסת רושמת לפניה את דברי ראש הממשלה כפי שנמסרו לכנסת ביום כ"ט בתשרי התשנ"ב, 7 באוקטובר 1991, בעת הדיון על הודעת ראש הממשלה על פעולות הממשלה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת מצא. ועתה להצעת הסיכום של סיעות העבודה, ר"צ, מפ"ס, שינוי והפנתרים השחורים. יביא את ההצעה חבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (העבודה):

הצעת החלטה לסיכום הדיון בהודעת ראש הממשלה על פעולות הממשלה, מטעם סיעות העבודה, ר"צ, מפ"ס, שינוי והפנתרים השחורים:

1. הכנסת קוראת לממשלה להשתתף בוועידת השלום, ומביעה את תקוותה כי ועידה זו והמשאומתן הדו-צדדי שבעקבותיה יביאו לשלום בריק"מא בין ישראל לשכנותיה ולפלשתינים, על בסיס החלטות מועצת הביטחון של האו"ם 242 ו-338.

2. הכנסת שוללת את מדיניות ההתנחלות של הממשלה ורואה בכך יצירת עובדות שיביאו להקמת מדינה דו-לאומית בארץ-ישראל. הכנסת קוראת לממשלה להקפיד את ההתנחלויות בשטחים ואת עיבוין. המשכן של ההתנחלויות יפגע בקליטת העלייה, ביצירת תעסוקה ובפיתוח המשק.

3. הכנסת רואה בחומרה את המשבר ביחסים שבין ממשלת ישראל לבין הממשלה בארצות-הברית, וקובעת כי נכונותה של ארצות-הברית לסייע בפתרון הסכסוך באזורנו ראויה להערכה.

4. הכנסת מגנה את פעולות הטרור והאלימות של הקיצונים, שמטרתם לסכל את כינוסה של ועידת השלום.

5. הכנסת קובעת כי פעולותיה והתנהגותה של הממשלה גורמות ליצירתן של אבטלה המונית ואינפלציה גוברת והולכת. הפוגעות בחברה ובפיתוח המשק וביכולתו ליצור תעסוקה לעולים ולבני הארץ.

הממשלה היא חסרת מדיניות כלכלית וחברתית ולוקה באובדן דרך.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת חיים רמון. ועתה, חברי הכנסת, הצעת סיכום מטעם סיעת חד"ש. תביא אותה בפנינו חברת הכנסת תמר גוֹרֵנסקי.

תמר גוֹרֵנסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, אני מתכבדת להביא בפני הבית את הצעת הסיכום מטעם סיעת חד"ש לסיכום הדיון בהודעת ראש הממשלה על פעולות הממשלה, מיום ב', 7 באוקטובר 1991:

1. הכנסת דוחה את הודעת הממשלה.

נגד —	דוד לוי	מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:	
נגד —	יאיר לוי	אהרן אבוחצירא	— אינו נוכח
נגד —	יצחק לוי	רפאל אדרי	— בעד
בעד —	דוד ליבאי	אהוד אולמרט	— אינו נוכח
נגד —	אוריאל לין	חיים אורון	— בעד
נגד —	עוזי לנדאו	מיכאל איתן	— נגד
נגד —	דוד מגן	רפאל איתן	— נגד
— אינו נוכח	יצחק מודעי	שולמית אלוני	— בעד
נגד —	אליעזר מזרחי	אריה אליאב	— בעד
בעד —	האשם מחאמיד	שושנה ארבל-אלמחלינו	— בעד
נגד —	רוני מילוא	נאוה ארד	— בעד
בעד —	מוחמד מיעארי	משה ארנס	— נגד
בעד —	חגי מירום	זאב בנימין בגין	— אינו נוכח
בעד —	נואף מסאלחה	אברהם בורג	— אינו נוכח
נגד —	יהושע מצא	יגאל ביבי	— נגד
נגד —	דן מרידור	צירלי ביטון	— בעד
— אינו נוכח	יצחק נבון	יוסף ביילין	— בעד
בעד —	אורה נמיר	בנימין בן-אליעזר	— אינו נוכח
— אינו נוכח	משה נסים	אליהו בן-אלישר	— נגד
בעד —	מוחמד נפאע	אליהו בן-מנחם	— בעד
נגד —	בנימין נתניהו	מיכאל ברי-זהר	— בעד
בעד —	עדנה סולודר	חיים בר-לב	— אינו נוכח
נגד —	יוסף עוזן	עוזי כרעם	— בעד
נגד —	עובדיה עלי	גדעון גדות	— נגד
נגד —	שאול עמור	תמר גוז'עסקי	— בעד
בעד —	חסיין פארס	יוסף גולדברג	— אינו נוכח
בעד —	אברהם פורו	מיכה גולדמן	— אינו נוכח
נגד —	חנן פורת	פנחס גולדשטיין	— נגד
נגד —	משה זאב פלדמן	אפרים גור	— נגד
— אינו נוכח	רפאל פנחסי	מרדכי גור	— בעד
נגד —	מנחם פרוש	גדליה גל	— בעד
נגד —	יהודה פרח	אריה גמליאל	— אינו נוכח
בעד —	שמעון פרס	משה גפני	— נגד
נגד —	יצחק חיים פרץ	פסח גרופר	— נגד
— אינו נוכח	עמיר פרץ	שרה דורון	— נגד
נגד —	גדעון פח	אלי דיין	— בעד
בעד —	יאיר צבן	שלמה דיין	— נגד
בעד —	דוד צוקר	עבד אלוה-בראוושה	— בעד
בעד —	יעקב צור	יגאל הורביץ	— נגד
נגד —	יואש צידון	שלמה הלל	— אינו נוכח
נגד —	חיים קופמן	שמואל הלפרט	— נגד
נגד —	חיים קורפו	זבולון המר	— נגד
בעד —	ישראל קיסר	צחי הנגבי	— נגד
נגד —	מיכאל קליינר	אליקים העצני	— אינו נוכח
נגד —	משה קצב	שבח וייס	— בעד
בעד —	יצחק רבין	אריאל ויינשטיין	— נגד
נגד —	אברהם רביץ	עזר ויצמן	— אינו נוכח
בעד —	אמנון רובינשטיין	מרדכי וירשובסקי	— בעד
נגד —	ראובן ריבלין	אברהם ורדיגר	— נגד
בעד —	חיים רמון	רחבעם זאבי	— נגד
נגד —	אבנר חי שאקי	עמנואל זיסמן	— בעד
נגד —	יהושע שגיא	מיכאל חריש	— בעד
בעד —	אברהם שוחט	גד יעקבי	— בעד
בעד —	משה שחל	גאולה כהן	— אינה
בעד —	שמעון שטרית	רן כהן	נוכחת
— אינו נוכח	דב שילנסקי	רענן כהן	— בעד
נגד —	יעקב שמאי	אברהם כ"ץ-עוז	— בעד
נגד —	יצחק שמיר		— בעד

ה צ ב ע ה	
בעד הצעת הסיכום שהביא	
חבר הכנסת ח' רמון	— 44
נגד	— 55
נמנעים	— אין
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ח' רמון	
לא נתקבלה.	

היו"ר ג' גדות:

אם כן, חברי הכנסת, 44 בעד, 55 נגד, ללא נמנעים. אני קובע כי גם הצעה זו לא נתקבלה.
ועתה להצעת הסיכום של סיעות הליכוד — — —

חיים רמון (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת רבין טעה בהצבעה.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רבין, חבר הכנסת רמון אומר שטעית. אולי אתה מוכן לומר כמה טעית.

קריאות:

— — —

היו"ר ג' גדות:

אם כן, חברי הכנסת, טעותו של חבר הכנסת רבין תתוקן.

עכשיו הצבעה של יתר הסיעות. מי בעד, מי נגד — נא להצביע. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע ה	
בעד הצעת הסיכום שהביא	
חבר הכנסת י" מצא	— 49
נגד	— 44
נמנעים	— 1
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת י" מצא	
נתקבלה.	

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, ראש הממשלה וסגנו מצביעים — — —

קריאות:

— — —

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, הקואליציה זכתה בהצבעה חרף הצבעתם של ראש הממשלה וסגנו. האם אתם מבקשים לשנות את הצבעתכם? אם כן, נשנה את ההצבעה של ראש הממשלה וסגנו. התוצאה היא 51 בעד, 42 נגד, נמנע אחד. אני קובע שהצעת הסיכום הזו נתקבלה. תם הדיון בעניין זה.

גרשון שפט	— אינו נוכח
יאיר שפרינצק	— נגד
אריאל שרון	— נגד
יוסי שריד	— בעד
אברהם שריר	— נגד
דן תיכון	— נגד

היו"ר ג' גדות:

האם מי מחברי הכנסת שנוכח באולם לא הצביע או אולי שינה את דעתו? בבקשה, חבר הכנסת בנימין בגין.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

(קורא בשמות חברי הכנסת)

זאב בנימין בגין — נגד

היו"ר ג' גדות:

האם עוד מישהו? הרשימה נעולה. אם כן, חברי הכנסת, 46 מכם הצביעו בעד הצעת האי-אמון; 55 מכם הצביעו נגדה. אני מודיע כי הצעת האי-אמון לא נתקבלה.

ועתה, חברי הכנסת, להצבעה על ההצעות השונות. ראשית אנו נצביע — — —

חיים רמון (העבודה):

לא הצבעה אישית. הצבעה אישית רק בעניין האי-אמון.

היו"ר ג' גדות:

ואתה לרגע חשבת שאני עומד להישכר בקטע הזה?

חיים רמון (העבודה):

היו חברי כנסת שחששו.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, ההצבעה עכשיו היא על הצעת סיעת חד"ש. את ההצבעות האלה נקיים באופן אלקטרוני. אם כן, מי בעד ההצעה ומי נגדה? נא להצביע. זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע ה	
בעד הצעת הסיכום שהביאה	
חבר הכנסת ת' גווינסקי	— 14
נגד	— 59
נמנעים	— 8
הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת	
ת' גווינסקי לא נתקבלה.	

היו"ר ג' גדות:

אם כן, 14 קולות בעד, 59 נגד, שמונה נמנעים. אני קובע כי הצעה זו לא נתקבלה.

ועתה להצעת הסיכום של סיעות העבודה, ר"צ, מפ"ם, שינוי והפנתורים השחורים. נא להצביע. מי בעד, ומי נגד? זו הצבעה מס' 2.

— הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה) (מס' 3):
— הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 23) —

ה. הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה) (מס' 3), התשנ"א — 1991 * (קריאה ראשונה)

בפניכם. הוא מבקש לרחות את ההצבעה בחוק הסדרים במשק המדינה האמור לעלות להצבעה היום.

אם כן, חבר הכנסת יוסף עזרן, אני מקבל את בקשתך. עניין זה יידחה. ההצבעה לא תתקיים בזה הרגע.

היו"ר ג' גדות: חברי הכנסת, הנושא הבא הוא סעיף ג' שעל סדריומונו — הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה) (מס' 3), התשנ"א — 1991, בקריאה ראשונה. קיבלנו את פנייתו של סגן שר האוצר, ואני אקרא אותה:

ו. הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 23), התשנ"ב — 1991 ** (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אברהם רביץ (דגל התורה): אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שהחוק הזה הוא מלכתחילה — — —

היו"ר ג' גדות: עוד דקה, חבר הכנסת רביץ. חברי הכנסת, אנא. חבר הכנסת שוחט וחבר הכנסת חיים אורון, דבר אחרון שהייתי מבקש מכם זה אלימות. אני מבקש. אחרת אני אפריד בין הנצים. חבר הכנסת ויינשטיין, חבר הכנסת שמאי, אנא מכם. חבר הכנסת מיכאל איתן, אנא. חבר הכנסת רביץ, בבקשה.

אברהם רביץ (דגל התורה): אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עיקרו של החוק הזה נשמע כאילו אנחנו עוסקים בחוק שבא לתקן את החברה, כא לתקן עיוותים ובא לתקן את השלטון ולהסיר לחצים מהקמת ממשלות בישראל.

אני חושב שהדבר החשוב והראשון שעל כולנו לדעת הוא, שהחוק הזה, ולא משנה איך נקרא לו, הוא חוק של עושה קולות בחרים ואזרחים בישראל. אנחנו נוכל להחליט שאנחנו רוצים לעשות רוצים למנוע מאזרחים בישראל לשלוח נציג שלהם לכנסת. אנחנו יכולים לומר זאת, אבל נאמר זאת בגלוי, ואל נתהדר בכסות של תיקון החברה בישראל.

מה משמעותו של החוק הזה? למשל, אם אני אקח אחד מחברי הכנסת היושבים בצד הזה של האולם או בצד השני של האולם, אחד מהספסלים האחוריים של חברי הכנסת, האם יש משהו מכם שיוכל להיבחר בעצמו ללא הכנסת המפלגתית? האם יש משהו מכם שיוכל להיבחר, בכוחו שלו, להביא את ה-19,000 או ה-18,000 הקולות שיצביעו בעדו? אתם יודעים שלא.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אברהם רביץ (דגל התורה): בבחירות אזוריות אתה לא תיבחר כלל, הרי אני אקח את הקולות באזור שלך.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אברהם רביץ (דגל התורה): כן. ודאי. אנחנו חיים בירושלים. את המפלגות הדתיות לא תוכלו להפחיד עם בחירות אזוריות. אנחנו בעניין הזה לא נפסיד דבר.

היו"ר ג' גדות: חברי הכנסת, הנושא הבא שעל סדריומונו הוא: שקט. חבר הכנסת עזרן, חברי הלובי לענייני עבודה, שמאי ונמיר. חברת הכנסת נמיר, תודה. כבוד שר התיירות, תודה. חברי הכנסת, כבוד שר התחבורה, תודה. כבוד סגן השר לענייני בירתנו ירושלים, תודה. כבוד שר החינוך, תודה. שר החינוך, שר החינוך, חבר הכנסת זבולון המר, תודה. תודה לכל באי הבית.

אם כן, הנושא הבא שעל סדריומונו הוא הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 23), התשנ"ב — 1991, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת לין. בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 23), התשנ"ב — 1991.

החוק נדון בכנסת בקריאה ראשונה בימים ד' ו"א באב התשנ"א, והועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. הוא מוגש בצירוף שתי הסתייגויות לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אני מבקש לציין, שיש רק תיקון אחד — — —

היו"ר ג' גדות: סליחה, חבר הכנסת לין, אתה זכאי לקצת יותר שקט. חברי הכנסת, אנא, אנא.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט): יש תיקון אחד לשם החוק, הסרת המלים "נוסח מתוקן".

עניינו של חוק זה הוא העלאת אחוז החסימה בבחירות לכנסת, מ-1% כפי שהמצב היום, ל-1.5%. נכון, זה מעט מאוד. אבל זהו צעד בכיוון הנכון, והראיה, שעד היום לא העלו כלל מעל ה-1%.

אם כן, אני מבקש לאשר את הצעת החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני בטוח שהחוק המוצע יביא לאיחוד של מפלגות קטנות.

יש להצעת החוק שתי הסתייגויות בלבד. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות: אני מודה לחבר הכנסת לין. רשות הדיבור למסתייג הראשון, חבר הכנסת אברהם רביץ. בבקשה.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2079).

** "דברי הכנסת", מושב שלישי, חוב' ל"ט, עמ' 5209; נספחות.

החסימה. הוא היה רוצה להגיע בדיוק עד המקום שלו. לכן הוא רצה להגיע ל-2.5%, אבל זה לא הלך לו.

חגי מירום (העבודה):
הוא חלק מרבע המיליון.

אברהם רביץ (דגל התורה):
לא, הוא לא חלק מרבע המיליון, הוא עוד 100,000. אנחנו הרבה יותר ממה שאתה חושב, חבר הכנסת מירום.

אבל מעבר לכל העניין הזה, אמר חבר הכנסת לוי: אני רוצה למנוע סיעות יחיד בבית הזה. הוא איננו רוצה שחבר הכנסת דראושה יהיה סיעת יחיד ושחבר הכנסת מיעארי יהיה סיעת יחיד. הוא רוצה שהם יתאחדו. הוא רוצה לעשות כל מה שאפשר כדי שחבר הכנסת דראושה וחבר הכנסת מיעארי יתאחדו.

קריאות מספסלי המערך:

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רביץ, אתה לא יכול לבקש את הגנתי רק כשאתה רוצה. או שאתה מבקש הגנה או שאתה לא מבקש הגנה. תפקידי לתת הגנה גם אם אתה לא מבקש זאת. כל מה שאני מבקש ממך הוא לא להזמין קריאות ביניים, אנא.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה יוצא 2.5%.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

לכן, מאחר שחייבת להיות סיעת מינימום של שני חברי כנסת, אני אומר: בסדר, יהיה העוול הזה, אבל הבה נעשה חשבון פשוט — וזאת מטרת ההסתייגות שלי. למשל, סיעת דגל התורה במושב הנוכחי לא הגיעה ל-1.5% אלא ל-1.4% בערך, ובכל זאת יש לה שני מנדטים. וזאת מדוע? בגלל כמה מאות קולות שהיא השיגה לפי הסכם עודפים. לכן אני אומר, שסיעה אשר לפי השיטה הנוכחית תקבל שני מנדטים, תמשיך לקבל שני מנדטים גם בשיטה החדשה. לאמור, שיחושב בסופו של דבר 1.5% בתוספת עודפי הקולות שניתנו לה בהסכם העודפים עם סיעה אחת, וזה הרע במיעוטו.

לכן אני מציע שתקבלו את ההסתייגות הזאת, ואז בכל זאת יהיו שני מנדטים לסיעה הקטנה ביותר.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת רביץ. המסתייג הבא הוא חבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — חבר הכנסת מוחמד נפאע.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק באה להעלות את אחוז החסימה ל-1.5%. עלי-מנת שלא איחד בעיניכם כבעל אינטרסים, אני כבר אומר שמפלגתי, בבחירות האחרונות, כשהיינו בשפל יוצא-דופן — וחבל לפרט עכשיו ולומר מדוע — קיבלה יותר מזה, וסקרי דעת הקהל מנבאים יותר מזה, כך שהבעיה איננה בעיה של מפלגתי. הבעיה היא בעיה של עיקרון.

כדאי שהבית הזה ידע, שמה שקורה כאן היום הוא, שהמפד"ל נגד מימ"ד. המפד"ל מעוניינת שבפעם הבאה לא תהיה לה מימ"ד. וכדי שיהיה ברור לגמרי שאין מימ"ד, כדאי להעלות את אחוז החסימה ולו ל-1.5%, כדי למנוע מצב, שלכל

גד יעקבי (העבודה):
אתם תומכים בבחירות אווריות?

אברהם רביץ (דגל התורה):

תראה, אנחנו לא תומכים בעושה של קולות, ולפי דעתי צריך לתת לכל אזרח בישראל את האפשרות לשלוח את נציגו לכנסת. אם יש לנו 120 חברי כנסת, וזה מתחלק ל-20,000 אזרחים ששולחים נציג, אין שום היגיון ושום צדק מוסרי וחברתי, בגלל השתלטות של הרוב, למנוע מהקבוצות הקטנות להביע את דעתן בכנסת.

על הראשונים אנחנו מצטערים, על אחוז החסימה שגם הוא עושה. אחוז החסימה עצמו הוא עושה. אם 0.8% בערך שולחים נציג לכנסת, אני שואל: מדוע חבר כנסת מסוים ייכנס לכנסת עם 0.8% ואני לא? מדוע? היכן ההיגיון המוסרי, החברתי, הדמוקרטי בעניין הזה?

אלא מה תאמרו? יש צרות עם המפלגות הדתיות. צריך לכופף להן את היר, לא להרשות להן להכתיב ולהמשיל ממשלות בישראל. אתם יודעים שזה לא יעזור לכם, הרי אנחנו נסתדר. אתם תוכלו להתעלם מכרבע מיליון בוחרים בישראל? אנחנו תמיד נמצא את הדרך להיות לשון מאזניים. אתם תקימו ממשלה בלעדי המפלגות הדתיות? מה אתם חושבים שם במערך עם התמונות האלה, מי יבחר את ראש הממשלה, האיש הזה או המוני בית-ישראל?

מיכאל חריש (העבודה):
המוני בית-ישראל.

אברהם רביץ (דגל התורה):

המוני בית-ישראל, שהם רבע מיליון, הם רבע מיליון מצביעים בכנסת הקודמת, הם ימשיכו להתקיים כאן, וזה לא יעזור לכם. זה פשוט לא יעזור לכם.

מיכאל חריש (העבודה):

— — —

אברהם שוחט (העבודה):

— — —

אברהם רביץ (דגל התורה):

אתם יודעים יפה שזה לא יעזור לכם. גם אתם תבואו לרביני ישראל ותנסו להשפיע עליהם. מה היא החוכמה הזאת שלכם היום?

חגי מירום (העבודה):
אם תסתדרו, אז מה הבעיה?

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רביץ, מכולם היה אחד מנומס וביקש רשות. האם תיאות להשיב תשובה לחבר הכנסת מסאלחה?

אברהם רביץ (דגל התורה):

כן.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מסאלחה, בבקשה.

נואף מסאלחה (העבודה):

הצעת החוק היא פרטית, של חבר הכנסת יצחק לוי, שהוא גם דתי. מה הוויכוח שלך עם המערך אם זו הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת לוי?

אברהם רביץ (דגל התורה):

חבר הכנסת לוי מדד בדיוק היכן הוא בטוח עם אחוז

בה שום דבר רציני פרט לקשיים מיותרים, אני חושב שלא צריך לתמוך בה.

מעבר לזה, אני חושב שצדק סגן השר רביץ, ואני אומר זאת לא משום שיש לי איזה אינטרס בדגל התורה. אני חושב שאין להעלות על הדעת שסיעה שהבחר נתן לה שני מנדטים לא תהיה מיוצגת בכית הזה מפני שחסרים לה כמה מאות קולות.

אומרים שלא רוצים סיעות יחיד. בסדר. גם זה דבר לא כל כך הגיוני, אבל נחא. אבל למנוע ייצוג גם מסיעה של שני חברי כנסת, רק משום שחלוקת העודפים היא כזו או אחרת? אני חושב שיש מן הצדק בהסתייגות שהציג כאן סגן השר רביץ, ואני אתמוך בה.

אשר לחוק עצמו, אם כי למפלגתי אין בעיה, אני חושב שאין זה ראוי לתמוך בחוק. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת פורז. אחרון המסתייגים, חבר הכנסת מוחמד נפאע, בבקשה.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני לא רק מתנגד להעלאת אחוז החסימה ל-1.5%, אלא שבהסתייגות שלנו אנחנו מציעים להוריד את החסימה ל-883 אלפיות האחוז.

לא היינו מציעים הצעה כזאת אילו היה המצב נשאר כפי שהוא, בלי ההצעה להעלאה, היינו חיים עם אחוז חסימה של 1% ותומכים בו.

למה אנחנו מתנגדים? ההעלאה עלולה לפגוע בארגונים פוליטיים קיימים או בקבוצות שיתארגנו, זאת אומרת לשלול את זכותם להציג אלטרנטיבה פוליטית. לדעתנו זו הגבלה של חופש הביטוי, ואנו נגד הגבלה זו. זהו אקט אנטי-דמוקרטי, אף שהוא בא על-ידי חקיקה. זו סיבה אחת.

סיבה אחרת, רצינית ומדאגה היא המגמה — מגמה להעלאות נוספות בעתיד. יש סימנים ויש הצהרות, זאת אומרת המגמה קיימת והכיוון ירוע. שמענו היום מיושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, שזהו צעד ראשון בכיוון הנכון. זה ממחיש את החששות שהצבעתי עליהם.

אם תתקבל ההצעה היום, זה יהיה צעד נוסף בדרך של הגבלת הדמוקרטיה. נגיע למצב שיישאר שתי המפלגות הגדולות, כי יש סכנה לחיסולן של מפלגות קטנות ושל סיעות אחרות, אפילו אם העלאת אחוז החסימה ל-1.5% לא תפגע בהן כיום. אבל המגמה שצינתי תפגע גם בהן בעתיד.

לכן אנו מתנגדים להעלאת אחוז החסימה. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת נפאע. חברי הכנסת, רשות התשובה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. חבר הכנסת לין, בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רק רוצה להזכיר לכל חברי הכית, שהחוק הזה, על-פי העיקרון הקבוע בחוק-יסוד: הכנסת, סעיף 4, צריך תמיכה של 61 חברי כנסת לפחות. אם לא תהיה תמיכה של 61 חברי כנסת, חוק זה לא יעבור.

מדובר בהצעת חוק פרטית, שכחתי לומר זאת בדברי הפתיחה, של חברי הכנסת יצחק לוי וגרשון שפט. במקרה, שניהם אינם נציגים של מפלגות גדולות, אלא של מה שנחשב לסיעות קטנות.

אותם אנשים שיש להם השקפת עולם דתית-לאומית אך אינם אחוזים בלהט המשיחי של חנן פורת וחבריו תהיה כתובת.

נכון, בישראל יש בעיה עם שיטת המשטר שלנו, ואני תומך תמיכה מלאה בהצעת החוק של ארבעת חברי הכנסת בעניין שינוי שיטת הממשל, בחירה ישירה של ראש ממשלה. אם תתקבל הצעת החוק הזאת, זה יהיה מרפא אמיתי לחולייה של הדמוקרטיה שלנו. זה יהיה פתרון של אמת, משום שזה יעביר את ההכרעה בנושאים האידיאולוגיים העיקריים, בשאלות החשובות, לידי העם.

מה שאנחנו עושים היום הוא, לדעתי, עיסוק בשטריות. משום שהבעיה איננה כלל וכלל אחוז החסימה. אני מוכן להביא לכם דוגמה. הרי כל אחד מאתנו נמצא בכנסת הזאת כמעט מראשיתה. מה שקרה במשבר המפורסם, לפני שנה-חצי, קרה לא היה מפני שהיתה בעיה עם איזו מפלגה קטנה. מי שהטילו עליו ראשון לנהל משא-ומתן להרכבת ממשלה ניהל משא-ומתן עם מישור שהיה אמור לעבור ממפלגתו, או מישור שאמור היה לעבור ממפלגה אחרת, או מישור שמפלגתו החליטה כך והוא החליט אחרת. זה לא היה עם המפלגות הקטנות. לא הסיעה של חבר הכנסת דראושה ולא של חבר הכנסת מיעארי — אגב, אלה שתי הסיעות היחידות שיש להן מנדט אחד — הן שיצרו לנו בעיה בכית הזה.

השאלה היא, האם נכון להעלות את אחוז החסימה. נכון שאחוז חסימה נמוך מביא לפעמים לכך שלכנסת נכנסים גם אנשים מזויזים, ואולי אם אחוז החסימה יהיה גבוה יותר נמנע את הקרנבל שיש לנו בזמן בחירות, שכל מיני אנשים, חלקם אפילו תימהונים, חלקם הם אפילו כנימים של פרסום, מתמודדים בבחירות לכנסת. אולי היינו מונעים את כניסתו של כהנא לכנסת, אולי היינו מונעים את כניסתו של פלאטר-שרון לכנסת.

לסיעת ר"צ יש היום חמישה מנדטים, והסקרים מנבאים לה יותר, ואולי היא תהיה אף-פעם הסיעה שתוביל את כל המחנה היוני במדינת ישראל. חברת הכנסת שולמית אלוני פעמיים רצה לבחירות וקיבלה מנדט אחד. אילו היה החוק הזה בתוקף, היא לא היתה עוברת את אחוז החסימה.

חיים קורפו (הליכוד):
מה הבעיה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני יודע שמבחינתך אין בעיה. אתם הייתם שמחים אם בכלל כל האופוזיציה היתה נעלמת וליכוד היו 120 חברי כנסת. זה לא קורה. אבל אני אומר שצריך לזכור את זה. גם אתה, חבר הכנסת קורפו, תודה שלסיעת ר"צ יש תרומה חשובה בכית הזה, תרומה חשובה מאוד. חברת הכנסת אלוני לא היתה זוכה כלל לכהן בכית הזה. היא היתה נעלמת מהכמה הפוליטית מזמן.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה מציע להגדיל את אחוז החסימה ל-2.5%?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני לא מציע להגדיל את אחוז החסימה ל-2.5%, חבר הכנסת מצא, אני מציע לכם רק דבר אחד: תתעסקו בעיקר. יש ביניכם בליכוד כאלה שיועדים את האמת, והאמת היא שרק הצעת החוק של ארבעת חברי הכנסת — עם כל החסרונות שיש בה — זו הצעה שיש לה סיכוי להוציא את ישראל מהבון. כואו לא נתעסק בשטריות.

לכן, רבותי, מאחר שהצעת החוק הזאת היא הצעה שאין

חברת ב' ישיבה של"א, ו' בחשוון התשנ"ב (14 באוקטובר 1991)
— הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 23): הצעת חוק החשמל
(הגבלת צריכת חינוס של עובדי חברת החשמל) —

נמנעים 2 —

התיקון של חבר הכנסת מ' נפאע לסעיף 1
לא נתקבל.

היו"ר ג' גדות:

ועתה, חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את הסעיף
כהצעת הוועדה. נא להצביע. זו הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה 68 —

נגד 11 —

נמנעים — אין

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ג' גדות:

ועתה אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית. אני מפנה
את תשומת לבכם, בקריאה השלישית, שאנחנו מוחקים את
המלים "נוסח מתוקן" משם החוק. זו הצבעה מס' 7.

ה צ ב ע ה

בעד החוק 67 —

נגד 12 —

נמנע 1 —

חוק הבחירות לכנסת, (תיקון מס' 23).

התשנ"ב — 1991, נתקבל.

היו"ר ג' גדות:

אני קובע כי חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 23) נתקבל.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום:
הצעה לתיקון סעיף 36 לתקנון הכנסת. יביא את ההצעה
יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת חיים קורפו, בבקשה.
חבר הכנסת קורפו איננו. אנחנו עוברים לסעיף הבא.

ז. הצעת חוק החשמל (הגבלת צריכת חינוס של עובדי חברת החשמל), התשנ"א — 1991 *

היו"ר ג' גדות:

תודה. חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא של
סדר-היום: הצעת חוק החשמל (הגבלת צריכת חינוס של עובדי
התשנ"א — 1991, קריאה שנייה וקריאה שלישית. תציג את
החוק יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת. חברת
הכנסת אורה נמיר, בבקשה. חברת הכנסת אורה נמיר איננה.

חברי הכנסת, ישיבה זו נעולה. הישיבה הבאה תתקיים
מחר, יום שלישי, ו' בחשוון, 15 באוקטובר למנינם. ישיבה זו
נעולה. חוק חוק ונתחזק.

היו"ר ג' גדות:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק
תשנ"ו, הצעת חוק החשמל (הגבלת צריכת חינוס של עובדי
חברת החשמל), התשנ"א — 1991, מאת קבוצת חברי כנסת,
לדיון מוקדם. ימק מן המקום חבר הכנסת אברהם פורז,
בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לדחות את ההצבעה למועד
אחר.

* נספחות.